81ste Jaargang. — Nr 11 Abonnementsprijs : fr. 15,00 per jaar — 30 centiemen het nummer Zaterdag 16 Maart 1935.

DE POSTRIJDER

DER PROVINCIE LIMBURG

WEEKBLAD VERSCHIJNENDE ELKEN ZATERDAG

AANKONDIGINGEN.
Prijs per regel . . . . . fr. 1,00
Tusschen Allerlei en Provincieuews . . . . . fr. 2,00
KLEINE AANKONDIGINGEN :
Van 1 tot 4 regels . . . . fr. 3,50
Elke regel meer . . . . . fr. 0,75

BUREEL & REDACTIE:
DRUKKERIJ COLLÉE
REGULIERENWAL (Steenderpoort)
— TONGEREN —
Postchek N° 84855. — Telefoon 12.

Heerlijke opbloei van het Geloof in Belgisch Congo

In het voorlaatste nummer van « De Postrijder » gaven wij de prachtige hofmaak weer, die Rome over het Belgisch missiewerk in Congo lit hooren. Enige typische aanhalingen over de verdoringen in dit uitgebreide missieveld zullen nuttig zijn. Ze zullen voorzeker een diepere inzicht geven in de snelle veroveringen, die het Geloof maakt in het Oosterdeel der kolonie, namelijk in de onder mandaatstaande gebieden van Ruanda en Urundi.

Deze gebieden hebben nog zoveel het dubbel van de oppervlakte van België ; ze zijn aanmerkelijk dicht bevolkt met menschen die een hoogeren graad van verstandelijke ontwikkeling toonen dan in de meeste streken van de grootte kolonie. Toch was het getal bekeerden slechts 18.000 in 1918. Sindsdien is het meer dan 200.000 geworden.

DE SPOEDIGE AANGROEI VAN HET CHRISTENDOM.

Thans is de aangroei van de Christenheden van Urundi en Ruanda zoo groot dat hij gelijkstaat met het tot stand komen van een nieuwe parochie van 1000 zielen per week.

In het tijdschrift der Witte Paters van Heverlee-Leuven doet men opmerken dat men bij deze verwonderlijke Christenheden van Ruanda, cibories noodig heeft van 1 meter omtrek, die 16.000 hosties kunnen bevatten, dat de bevolking als het ware de biechtstoelen en altaren belegert.

« In tien jaren schrijft P. Monnens P.J., dekan van de Fecultcit van Missiestudiën aan de Gregorianische Universiteit van Rome, heeft Afrika het getal zijner gedoopten verdubbeld en het getal der kandidaten tot het doopsel verdriedubbeld. In dit opzicht gaat het Azië ver te boven. Afrika is het vruchtbaarste terrein voor de katholieke missiën. De 20e eeuw zal vooral, voor de katholieke Kerk, door bekeering van het zwarte ras schitteren ». (1).

EEN SCHOONE BRIEF VAN EEN NEGER-STUDENT.

In een brief van een jongen zwarten seminarist leest men deze treffende bijzonderheden :

« In ons Ruanda, Pater, wat al bekeeringen ! Welk een vloed van gratiën in de harten ! De arme lieden stroomen dagelijks toe om ingeschreven te worden. Iedereen wil bidden, de mannen en vrouwen, jongen en ouden, zonder van de kinderen te zwijgen. Men zou waarlijk zeggen dat ze de eeuwige zaligheid gerien hebben en ze willen veroveren. Hier te Kabgayi alleen, om de catechumenen te onderzoeken moeten de Paters — geholpen door al de inlandsche broeders, door al de blanke en inlandsche zusters, door alle postulanten, door alle catechisten en eenige Christenen van oeden wil, — werken van 7 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds en dit gedurende 4 dagen achteren. Welk drukkend werk in de posten waar er slechts drie of vier missionarissen zijn. « De oogst is wel groot, maar de werklieden zijn weinig ». Wij bidden God ons de maaiers te zenden, en wij hopen dat Hij in zijn goedheid hulp zal zenden aan degenen die de benaming welke wij draagen — « zij die in de schaduw des Goods gezeten zijn » — hebben weggevaagd.

Aan dengene die nieuws vraagt over ons Ruanda en zijn bevolking, zelieft geantwoorden : « Zij vragen priesters ». Aan de kinderen die tot u komen, zeg dat wij tot hen de armen uitstrekken, en dat wij hun toeroepen ons eens als missionarissen te komen helpen ». (2)

Maar zal misschien iemand zeggen, wat heeft de Belgische overheid van Congo daarmede uitstaans ? Wij staan hier stilleen voor de actie der geestelijken, het zij zoeen van de missionarissen.

Zoo is het oordeel van Rome niet. Het Agentschap « Fides » van het Vatikaan geeft als volgt de opinie van Mgr. Delepiane, den pauselijken afgezant, weer.

GEZAGHEBBEND OORDEEL VAN MGR. DELLEPIANE.

« Mijn verblijf van drie jaar in Congo, schrijft hij, bezielde mij grooten troost voor. Deze onmetelijke streek van Midden-Afrika is geheel in een gunstige stroeming opgenomen en, Godlank, de missionarissen winnen heele kudden zieden voor het Geloof. De Kerk mag terecht fier zijn over haar prachtige legioenen priesters, broeders, zusters die voor haar, onder de wijze leiding van hun vicarissen en apostolische prefekten, in Congo werken.

De Belgische overheden ook verdienen alle lof : België is, naar ik meen, in de wereld, het land dat zich meest aan den voorgang der missiën interesseert.

Maar de Congoleezen vooral hebben mijn hoogachting gewonnen !....

Ik heb overal kunnen noteeren de fierheid die zij toonen tot de groote Kerk van Rome te behooren...

De twee voornaamste gebeurtenissen tijdens mijn verblijf in Congo zijn de Conferentie der kerkelijke overheden te Leopoldville in 1932 en het Eucharistisch Congres van Kisantu in Augustus 1933. De Conferentie heeft mij de krachtige, tuchtvolle organisatie der Congolesche Kerk getoond en het Congres heeft mij doen wenen van vreugde over het zoo zuivere, zoo levende, zoo teedere Geloof der jonge christenheden van Midden-Afrika.

Congo is een nieuw koninkrijk in de Christenheid.

Hij telt thans meer dan een million gedoopten en het gaat jaarlijksche bekeerlingen gaat het cijfer van 100.000 te boven. Moge God aan dit wonderbare land elk ongeluk sparen dat dezen schitterenden vooruitgang zou vertragen ».

Besluit. — Mgr. Delepiane heeft in zijn bovenstaande verklaring zijn aandoening over den voruitgang van Congo duidelijk gegeven. De taal, waarin hij zich uitdrukt bewijst zulks genoeg. Wij moeten volmoedig bekennen dat wij zijn verklaring met aandoening lazen, en als katholiek, als Belg heeft men er wel reden toe !

G. S.

(1) Grande Laes, Tijdschrift der Witte Paters van Heverlee, speciaal nummer.
(2) Calendrier « Pro Apostolis », 7 Maart.
(3) Revue Missionnaire des Jésuites belges, Jan. 1934, p. 31.

Oudheidkunde.

BUITEN TONGEREN, EN TOCH STAD BOVEN STAD.

— O —

In de Cogelstraat. — De straat die den St-Truidersteenweg met den weg naar Koninxheim verbindt heet vanaf 1380 reeds de Cogelstraat. Zij lag de tijds geheel buiten de stad en telt ook nu slechts enkele woningen. Deze rigt zich parallel eigendommen zijn weiden en boomen. Hare heele lengte bedraagt slechts 185 meter. Nochtans eens droeg zij voorname gebouwen, zoals we bij de opgravingen van 13 en 14 Maart konden zien. Men bevond zich hier midden in de Romeinsche stad van de 1e en ook van de 4e eeuw. Bijzonder merkwaardig was het vast te stellen hoe twee vloeren van een groot gebouw boven elkander bewaard bleven. De kolommetjes van een belangrijk hypocaustum van de 4e eeuw waren boven op den vloer van de villa der eerste eeuw geplaatst geworden. Men kon hier geen twijfel hebben aangaande de datering. Men is buiten den omheiningswal die Tongeren gedurende de middeleeuwen tot in 1870-1880 omhelst geen kwestie dus van middeleeuwsche of moderne gebouwen. De kolommetjes van het hypocaustum waren opgebouwd in cirkelronde baksteenen, die door hun dikte en andere karakteristieken de laattijdsche periode van de Romeinsche overheersching aantoonen. De daaronder zittende vloer was van de eerste periode. Immers hij bevond zich niet onder het hypocaustum alleen. Hij strekte zich veel verder uit : Zuidwaarts op een afstand van meer dan 11 m. bed men twee bevloeringen die tiddem zich boven elkander vinden, die zich wel in hun samenstelling en uitzicht leten onderscheiden. Men kon dus hier zien, hoe boven de oudste Romeinsche stad, die der eerste eeuw, nog dat zij door de barbaren verwoest werd, nade de 4e eeuw, een nieuwe stad tot bloei kwam. Interessant was de benuttiging van oude bouwmaterialen. Grootere blokken, en al die welke geen eenvormigen hypocaustum overdekken, waren hier opnieuw gebruikt geworden in den opbouw der wanden, en aardig genoeg, men had ze met verscheidene platen tegen elkaar geplitst en recht opgeplaatst, zoals men het dikwijls genoeg in moderne bouwwerken ziet. Dit soort van nota bene was dus ook reeds bij de ouden bekend.

Tal vele muren. — Een groot gebouw. — Wij moeten hier ook even stil blijven. Vijf verschillende muren van Romeinsche gebouwen, die de spade onder de Cogelstraat ontmoet.

Wanneer we als vertrekpunt nemen de zuiveringsschouw Nr. 2 van de Cogelstraat, doorsnijdt men een eerste muur op 18 m. verder Noordwaarts, maar helverwege dien afstand waren reeds steenbrokken en afbraak van een anderen muur aanwezig. Gaat men verder Noordwaarts dan vindt men afbraak van een drietal andere muren, die respectievelijk, 5 m. of 6 m. van elkander verwijderd waren en men stoot daarna op een curieus specimen van muur. Boven de eerste laag metselwerk van 70 cm. dik, bevond zich een driedubbele laag steen (0.80 m.) die een kleinen uitsprong op de loodlijn vormde. Daarna ging de muur volgens de gewone loodlijn hooger (0.80 m.)

Voortgaande komen wij in de groote vertrekken van de hooger vermelde villa, waarvan wij 20 m. lang muren en bevloeiing ontmoeten en stooten, dan op een muur van 1.20 m. dikte, die weer een verbazende hardheid heeft. Gebouwd in silexblokken met hij stukje voor stukje met dikke koubeitels weggekapt worden. Was deze bouw misschien meer dan een villa ? Misschien een publiek gebouw ? Wij kunnen zulks niet uitmaken, daar de uitgegraven tranchee daarvoor te eng is.

De ruimte tusschen gezegden muur en de kijkschouw Nr. 3 is ingenomen door een schuinloopenden muur van ongeveer 5 m. lengte. Voorbij de kijkschouw Nr. 3 doorsneed men nog twee muren van 0.56 m. dikte en een van 1.20 m. en men stoot dan op hooger vermeld hypocaustum.

Onder de acht muren, die men ontmoet heeft, waren er vier die elk, wegens hun dikte en buitengewone hardheid, verscheidene dagen arbeid vroegen om doorgekapt te worden. Van aan den eersten die overeenkomen tot aan den laatsten strekken die bevloeringen, ons zich uit op een afstand van 74 m. Is dit de groote lengte van het gebouw ? Men kan het niet bevestigen, want het kan overeens de breedte van het grondvlak zijn !

Zal men verdere vondsten doen ? 't Is te hopen. Men nadert de plaats, waar de beroemde Tongersche mijlpaal in 1817 opgedolven werd.

Op de Eenwfesstraat. — Terwijl de hooger vermelde werken in Cogelstraat uitgevoerd werden, voltooide men op den ouden Dempkenswal, tusschen den Hasseltschen en den Bilserstenweg een riool dat een aardig beeld van den Tongerschen ondergrond gaf aldaar. Men vond namelijk een dikke laag puur wit zand, echt glaszand, eerst op een diepte van 30 cm., dan op de diepte von 60 cm. en vervolgens van 90 cm. Verdoven zat dit zand nog dieper, doch was vroeger, op meer dan 2.50 m. diepte, uitgebaard en de zandkuilen waren door den stadsreinigingsdienst opgevuld, zoodat men hier niets vinden kon. Waar het zand zoo dicht aan de oppervlakte zat, had een nivellcering plaats gehad om de steilheid van den Hasseltschen steenweg te breken.

Op heel dit gedeelte ontmoette men alleen een verrassing, wanneer men den Bilserstenweg naderde. Tijdens de middeleeuwen stond daar waar thans de Bilserstenweg de stad binnenkomt een toren en de De Tieckstraat was een Zakstraat. Maar in den Romeinschen tijd liep langs den huidigen Bilserstenweg een kiezelbaan die een breedte had van 5 m. 50 zooals gewoonlijk. Op de dikke steenbrokken, die de bedding der baan vormden, bevond zich de gewone laag in gerolden kiezel ter dikte van 0.80 m. en daarop nog een aardlaag van dezelfde dikte (80 cm.) De richting dezer baan was Noord-Zuid, want ze werd voor enige maanden verkend bij het bouwen van het huis Nr. 50 langs den Bilserstenweg. Het netwerk der Romeinsche straten van Tongeren wordt alzoo, regelmatig met vaste, duidelijk opgenomen richtingspunten vermeerderd.

In de Keverstraat. — Om dit artikel niet te zeer te rekken, verzenden wij tot een volgend nummer de vondsten in de Keverstraat. De zeldzaamheid echter van nu af een bijzondere melding, daar ze aan het Stadsmuseum verschillende zakjes Romeinsch pottenwerk opleverde !

G. S.

ONDERWIJS

PROGRAMMA'S : HERVORMING.

— O —

In antwoord op een gestelde vraag antwoordde dhr. Minister van Openbaar Onderwijs, op 5 Maart jl. :

Er werd geen buzondere commissie samengesteld om de hervorming van de programmas van het onderwijs der verschillende graden te onderzoeken.

Deze kwestie werd door de bestaande organismen bestudeerd. Verschillende verslagen, die aan het departement werden meegedeeld, werden vergeleken met de uitslagen der werken van de commissie die door mijn achtbaren voorganger, den heer Vauthier, belast werd met de opstelling van het vraagstuk der overbeuling van de programmas in het middelbaar onderwijs. De verbeteringsgrand heeft het ontwerp van hervorming der humoriteiten en der programmas grondig onderzocht, dit door enkele personaliteiten uit het onderwijs volledig in orde zal gebracht worden.

Ik zal de nieuwe regeling met ingang van het aanstaande schooljaar kunnen doen toepassen, zoo de wetgever te gepaster tijde uitspraak doet over het wetsontwerp dat ik ingediend heb met betrekking tot de bekrachting der middelbare studiën.

EXAMENS AAN DE STAATSUNIVERSITEITEN.

In antwoord op een gestelde vraag werden door dhr. Minister van Openbaar Onderwijs inlichtingen verstrekt over de examens aan de Staatsuniversiteiten van Gent en Luik afgelegd in de jaren 1931-32, 1932-33 en 1933-34. Wij kunnen hier de gedetailleerde tabel niet weergeven en bepalen ons tot de totalen voor al de faculteiten. Wij bekomen dan deze cijfers :

1. Universiteit van Gent :

	Jaar 1931-32	Jaar 1932-33	Jaar 1933-34	Totaal
Ingeschreven	936	1135	1240	3311
Geslaagd	658	656	761	2075

2. Universiteit van Luik :

Ingeschreven	3073	3078	3139	9290
Geslaagd	1941	1958	1855	5754

* * *

Maak nu de berekening op de totalen, en ge zult vaststellen dat er te Gent 63 van honderd studenten slaagden en te Luik 62 ten honderd.

Opgemerkt ! Indien er onder ons zijn die meenen dat de taal de eerste kwestie zou zijn in universiteitstudiën te gelukken, zullen ze bedrogen uitkomen. De hoofdzaak is de voorgaande oefening. Men ziet trouwens dat van honderd studenten er ongeveer 38 mislukken te Gent, zooals te Luik. Men neme dus den zwaren dag van universiteitsstudiën niet op zich, indien het geen ijzeren studiën zijn geldt.

Geschiedenis

BESTOND TONGEREN TEN TIJDE VAN CESAR ?

Naar aanleiding van een belangrijke studie van Ridder Ph. de Schaetzen, opgenomen in het laatste nummer van « Chronique Archéologique du Pays de Liège », schrijft L. Gessner in « Dernière Heures » van 8 dezer een hoofdartikel, gewijd aan Tongeren, « onze oudste handelsmetropool ». Jammer genoeg is het eerste deel van dit gunstig overzicht ontsteld door een groote fout, die evenwel niet maakt dat geschiedschrijvers bepaald wordt, namelijk de verwarring van het Oppidum Aduatucorum met « Aduatuca ».

Het Oppidum der Aduatieken bevond zich zoeals L. Gessner aangeeft op een niet goed bepaalde plaats : de hoogvlakte der Citadel van Namen, die van Falhize bij Huei of een andere op den linker- of rechteroever der Maas.

Men mag als uitgemaakt aanzien, dat dit Oppidum zich niet te Tongeren bevond. Het is zeeuwsch verschieten van de sterkte door Cesar zelf Aduatuca genoemd. Sprekende daarover schrijft hij, dat na zijn tweepenmacht in drie deelen gesplitst te hebben, hij de bevoorrechtheden van alle legioenen bijeenbracht te **Aduatuca. Dit is de naam van een castellum (versterking)** » voeit hij erbij (1). In het verhaal van de expeditie die hij hier beschrijft, zegt hij dit deze tocht door hem opgetoerd geeft wordt en de tarwe opgeroeid, dat de Heerlanden door zijn verkenners afgedreven, om dien hiding van Basilus, in de velden, uitgezaaid den oogst), vernietigd werden. Deze zijn zonderbaar hebben hun belang, want ze geven zeer wel op de van oudsher fijne tarwestreek van Tongeren. Cesar zegt, dat deze sterkte in het midden van het land der Eburonen lag ; we zien uit de beschrijving aangehaald in tekst dat de plaatsnaam te te Aduatuca groot genoeg moest zijn om de inpalmingen van al zijn legioenen te plaatsen. Al deze omstandigheden passen voor Tongeren. Ditzelfde Aduatuca was de plaats waar het anderhalf legioen van Sabinus en Cotta kampeerde. Ook deze legerafdeeling blijkt hier, volgens Cesar's tekst, met inachtneming van de tarwebevoorrading in garnizoen gezonden te zijn (2). Met een klare tegenschr. bewijsvoering geeft de Ridder Crahy uitschijnen dat de weg van Tongeren over Koninxheim naar Rutten goed aan Cesars terreinbeschrijving, in verband met de overrompeling van het Romeinsch legor door Ambiorix, beantwoordt. Inderdaad, op een afstand van ongeveer vijftien van Tongeren verdwijnen zich de Romeinen gedurende zeven tot acht uren tijdens den dag. En dan blijkt de [illegible] en de moeilijkheid der Romeinsche [illegible] te vallen zijn, gelijkt het aan de vluchtelingen toch nog zuigwaarts door te kunnen het kamp van Aduatuca te [illegible], waar ze zich [illegible] vallen [illegible] (3). Zoo uit Cesar's verhaal de [illegible] die men heeft. [illegible] stelt [illegible] mogelijk zoo [illegible] ravijnen der Ardennen ?

Een andere zooals Müllenhoff, [illegible] Deutsche Altertumskunde [illegible] klaart [illegible] de plaats Aduatuca [illegible] Cesar [illegible] te [illegible] Eburonen lag, heet later Aduatuca Tungrorum of Civitas Tungrorum (Ammianus Marcellin.), zooals heden nog Tongeren » (4).

Jellinghaus in zijn nieuwe uitgave van Förstemann's Namenbuch, plaatst ook te Tongeren het Aduatuca der Tongeren, van de Peutingersche tafel en het Aduatuca van Ptolemaeus (5). Er blijft dan niets over aan de tegenstanders dan het bestaan van een tweede Aduatuca te veronderstellen. Hoe gewaagd dit ook is, toch wordt de stap gedaan. In een belangrijk werk over den oudkeltischen taalschat plaatst Holder het Aduatuca van Cesar te Vetschau bij Aken (6). En waarschijnlijk om in deze stad ook de Plinius-bron te plaatsen, schreef een der voornaamste aardrijkskundigen van Duitschland H. Kiepert, zonder aarzeling en nergens vermelden naam van **Aquae calidae, Aachen,** in zijn kaart van West-Duitschland onder de Romeinen, zooals ze in Bonner Jahrbucher (7) verscheen.

Wij moeten daarom met genoegen vermelden dat de twee geschiedkundige genootschappen van de moderne grootstad Aken, in den oproep aan hun leden voor hun uitstappen naar Tongeren, vermeldden dat de reis ging naar de « **machtige Romeinsche stad Aduatuca, anders gezegd Civitas Tungrorum** ». Daarmee is nog wel niet direct geantwoord op de boven dit opstel staande vraag. Maar als men het bestaan van een tweede Aduatuca, waarvoor geen enkele redenen bestaat opgeeft, dan bevindt zich het Aduatuca van Cesar, met zijn Castellum, wel te Tongeren. G. S.

(1) « De Bello Gallico », VI, 32.
(2) « Idem », V, 24.
(3) General Creuly, La Gaule de la Gaule, p. 83-35. « Rev. archeol. 1851.
(4) K. Müllenhoff, « Deutsche Altertumskunde », II, p. 128. Berlijn 1906.
(5) E. Foerstemann, « Altdeutsches Namenbuch, I, p. 9, Bonn, 1913.
(6) A. Holder, Altcelitischer Sprachschatz, I, p. 47. Leipzig 1896.
(7) Jahrb. der Altertumstr. im Rheinland, t. LXXX Bonn, 1885.

Opvoeding

BELEEFDE OF WELGEMANIERDE KINDEREN.

[illegible]

Wat geeft België uit aan vermaak ?

Steunende op de statistiek opgevangsten, komt prof. Baudhuin tot volgende cijfers als bedrag der ontvangsten van de inrichtingen van vermaak (kinemas, danszalen, enz. ter uitzondering evenwel van schouwburgen en circussen) :

1928 — 390 million fr. ; 1931 — 617 million fr. ; 1932 — 573 million fr. ; 1933 — 522 million fr.

In die sommen bekoedt de kinema de belangrijke plaats :

1928 — 227 million ; 1931 — 363 million ; 1932 — 327 million ; 1933 — 298 million fr.

Zooals men ziet, treedt de vermindering meer in vanaf 1932 en werden — volgens die cijfers — in 1933 nog aanzienlijker sommen voor het vermaak uitgegeven dan in 1928. Bij de beoordeeling van die cijfers mag men evenwel niet vergeten dat ze